

Bir Kent Ölçeğinde 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Basın: Mardin Örneği

Çağatay BENGÜR*
Canan SARIYAR**

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı sonrası *batı bloğunun* da etkisiyle, siyasi hayatında değişime giden Türkiye’de 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri ile uzun yıllar süren Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarı sonlanmış ve 1946 yılında kurulan Demokrat Parti (DP) iktidara gelmiştir. 1950-1960 yılları arasında iktidarda kalan Demokrat Partinin düşüşü yeni bir seçimle olmamıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbe neticesinde Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuş ve Türkiye’de siyaset farklı bir mecraya girmiştir.

1960 yılı Türkiye’inde 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin yansımalarının en sağlıklı takip edilebildiği araç, hiç şüphesiz radyo ve gazeteler olmuştur. Daha kısıtlı bir kitleye hitap eden radyoya nazaran daha geniş etkiye sahip olan dönemin gazeteleri; darbe öncesi ve sonrasında kamuoyunu bilgilendirme misyonunu üzerine almıştır. Türk basınında, ulusal vasıftakiler bir tarafta tutulduğunda, yerel basının da bu konuda önemli bir yeri bulunmaktadır.

Bu çalışmada, 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin yerel matbuata yansımaları örneklerine bir katkı yapmak amacı ile Mardin Basını incelenmiştir. 1960 Askeri Müdahalesini ve basına yansımalarını değerlendirebilmek için, genel olarak Demokrat Parti Dönemi ve darbeyi hazırlayan etkenler üzerinde de durulmuştur. Gazetelerin incelenmesi sonucunda, basının Mardin’de darbe öncesi ve sonrası yaklaşımları analiz edilmiştir. Yurdun genelinde hakim olan darbe sonrası tavırlar, Mardin Basınında da görülmektedir. Ayrıca, Mardin Basınında, darbe döneminde halkın bilinçlenmesi açısından etkili bir rol oynadığı görülmüştür.

Dönemin Mardin Basını içerisinde *Demokrat Mardin*, *Mardin Sesi* ve *Yeni Mardin* gazeteleri taranmıştır. Acaba Mardin Basını darbe öncesi ve sonrasında nasıl bir tavır sergilemiştir? Darbe öncesi yaklaşımını darbe sonrasında da göstermiş midir? Yoksa tersine bir yol izleyerek, farklı bir çizgiye mi kaymıştır? Çalışmada öncelikle yoğunlaşılacak soru bu olmuştur. Çalışmada ayrıca darbe döneminde Mardin halkının verdiği tepkiler, resmi otoriteler karşısında takındığı tavır da incelenmeye çalışılmıştır. Genel olarak görülen Mardin halkının uyumlu bir tavır sergilediği yönündedir.

Sonuç olarak, Darbeye Mardin Basınında yaklaşımı kente özgü olmakla birlikte, Türkiye genel profilini de yansıtmaktadır. Tüm Türkiye’de yerel basında darbe sonrası görülen tavır değişikliği Mardin kentinde de gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Mardin, Mardin Basını, Yerel basın, 27 Mayıs 1960

The Coup of May 27th 1960 and The Press Within a Scope of A City: The Example of Mardin

ABSTRACT

After the Second World War, the Republican People’s Party government had lost power with the 14 May 1950 elections in Turkey, which changed its political course because of the influence of the Western Bloc, and the Democrat Party which was founded at 1946 had come into the power. The Democratic Party stayed in power between 1950 and 1960 and its demise had not come with a new election. As a result of 27 May 1960 coup, the Turkish Armed Forces had seized control and the Political course of Turkey had been changed.

The most trustworthy mediums that the reflections of May 27th coup of 1960 could be keep up with were the radio and the newspapers. Unlike the radio, which had a limited audience, the newspapers had undertaken the mission of informing the people in before and after the coup. The local press, at the other side of the national media, had also occupied an important place in that matter.

In this article, the Mardin Press has been researched on the ground that it might contribute to the reflections of the Coup of 27th May 1960 in the local presses. In order to research the coup of May 27th 1960 and its reflections on the press, the time of Democrat Party and the reasons of the coup have been also elaborated. With the research of newspapers, the approaches of press at Mardin in before and after the coup have been analyzed. The attitudes which had been prevalent at Turkey after the coup also had been noticed in Mardin. Besides, it had been noticed that the Mardin Press had played an important role from the standpoint of informing the people at the time of the Coup.

The newspapers of *Demokrat Mardin*, *Mardin Sesi* and *Yeni Mardin*, which were the part of the Mardin press, were scanned. How the Mardin Press was acted before and after the Coup? Was it able to sustain its political line or, changed its view to an opposite one? This question is the primary question of that article. Also this study tried to investigate the reactions of people of Mardin towards to official authorities during the time of the Coup. Generally, it has been observed that the inhabitants of Mardin have displayed an obedient attitude.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi orcid no: 0000-0002-0962-9038, cbenhur@selcuk.edu.tr

**Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, orcid no: 0000-0002-0962-9038, canan-sryar@hotmail.com
Makalenin Gönderim Tarihi: 31.01.2018; Makalenin Kabul Tarihi: 02.04.2018

Eventually, while the approach of the Mardin Press to the Coup is peculiar to the Mardin, it is also reflecting the general profile of Turkey at the same time. Just like in the entire Turkish local Press, a change of attitude has been observed in the Mardin Press after the Coup.

Keywords: Democratic Party, Mardin, Mardin Press, Local Press, 27 May 1960

Giriş

1945 yılından itibaren dünyada meydana gelen değişim, kısa sürede Türkiye’de de hissedilmeye başlanmış, tek partili yönetimlerin başarısızlığı ve demokrasi cephesinin zaferi, Türk iç politikasında da karşılık bulmuştur (Çalışal, 2015: 41). 7 Ocak 1946 Pazartesi günü Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerle, Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) 27 yıllık iktidarı sona ermiş, ekonomik ve siyasal liberalleşme vaatlerinde bulunan DP iktidara geçmiştir (Kubilay, 2014: 15). Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi çok partili idareye geçiş açısından bir dönüm noktası olmuştur (Nalbantoğlu, 2010: 154).

1950 seçimleri, bütün Türkiye’de olduğu gibi Mardin’de de vatandaşlar için yeni temsil olanakları sağlamıştır (Küçük, 2013: 127). 1950 seçimlerinde 3 CHP, 3 DP, 1 Bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1954 yılı seçimlerinde, Demokrat Parti’den 7 milletvekili seçilirken, 1957 seçimlerinde Demokrat Partinin milletvekili çıkarmadığı görülmüştür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2012: 9-11). 1957 yılında, Mehmet Ali Arıkan, Mehmet Kamil Boran, Abdülvahap Dizdaroğlu, Şevket Dursun, Halim Kermoğlu, Hasan Reşit Tankut, Selim Telliğaoğlu, Aziz Uras olmak üzere toplam 8 milletvekilinin CHP’den çıktığı gözlemlenmiştir (Yıldırım – Zeynel, 2010: 223-224).

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin basına yansımaları konusunda çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlar içerisinde konuyu yerel basın merkezli ele alanlar da bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin yerel basına yansıma portföyüne yeni bir ilave yapmak ve konuya Mardin ili özelinden yaklaşmaktır. Demokrat Parti döneminde, Mardin kent merkezi ve ilçelerinde çeşitli yerel gazeteler çıkarılmaktadır. Bu yıllarda Mardin yayın hayatındaki başlıca gazeteler olan; *Demokrat Mardin*, *Mardin Sesi* ve *Yeni Mardin* gazeteleri bu çalışmada yararlanılan temel kaynaklar olmuştur. Bahsi geçen bu yayınlar, o dönemde önemli sayılabilecek tirajlara ulaşmışlardır ve kentin gözü kulağı olma hüviyetine sahiptirler.

İncelediğimiz üç yayın da günlük siyasi gazete olarak çıkmaya başlamıştır. *Mardin Sesi* gazetesi 4 sayfa çıkarken, *Demokrat Mardin* ve *Yeni Mardin* gazeteleri 2’şer sayfa çıkmıştır. Hemen her gün yayın yapan gazeteler, 27 Mayıs günü ve bayramlarda çıkmamıştır. Demokrat Parti Dönemi Mardin yerel basını, şehir hayatında yer edinmiş, kamuoyu oluşturma ve yönlendirme gücüne sahip önemli bir etken olmuştur. Bu bağlamda darbe öncesi ve sonrasında haberler belirli bir sistem çerçevesinde incelenmiştir. Yukarıda da bahsedildiği üzere çalışmanın amacı, 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin yerel basına yansımalarının Mardin kent ölçeği üzerinden incelenmesi olacaktır. Acaba Mardin Basını 27 Mayıs öncesi ve sonrasında nasıl bir tavır sergilemiştir? Darbe öncesi yaklaşımını darbe sonrasında da göstermiş midir? Yoksa tersine bir yol izleyerek farklı bir çizgiye mi kaymıştır? Çalışmada öncelikle yoğunlaşılacak soru bu olacaktır.

1. Demokrat Parti ve 27 Mayıs Askeri Müdahalesine Genel Bakış

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye’de uygulanan savaş ekonomisi, halkı sosyal ve ekonomik yönden zor durumda bırakmıştır. Özellikle hükümet tarafından sürekli arttırılan vergilerden dolayı halk, ekonomik yönden sıkıntılar yaşamıştır. Bu durum da CHP iktidarına karşı bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. 11 Haziran 1945 günü Çiftçi Topraklandırma Kanunu Meclis’ten geçince, CHP içinde ve dışında derin çatlaklar oluşmuş ve bu çatlakların da çok partili hayata geçişte önemli katkıları olmuştur (Şahin-Tunç, 2015: 39).

Bütün sıkıntıların neticesinde beklenen parti 1945 yılına yetişememiş ama 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti, Ankara’da resmen kurulmuştur (Dokuyan, 2014: 161). Celal Bayar liderliğinde kurulan Demokrat Parti’nin tüzük ve programı Refik Koraltan tarafından hükümete sunulmuş ve aynı gün onaylanmıştır. Basın kuruluş gününe çağırılmış ve 85 maddelik parti programı tek tek tanıtılmıştır (Aslan, 2014: 10).

Demokrat Parti’nin programının içinde, Atatürk İlkelerine bağlı, teşvik edici, sendikalist, insanîyetçi ve antikomünist bir anlayış kendisini göstermiştir. Programda ayrıca siyasi ve iktisadi eşitlik, toplumsal dayanışma, eğitimde birlik, dini siyasete alet etmemek ve vatandaşların üzerindeki vergi yükünü azaltmak

gibi esaslar yer almaktadır (Çavdar, 2008: 456). Program içerisinde ayrıca CHP anlayışına muhalif bir şekilde, liberalleşme ön plana çıkarılmıştır. Devletin ekonominin tüm alanlara dahil olmasına karşı çıkmıştır (Tunaya, 1995: 668).

14 Mayıs 1950 seçimleri cumhuriyet döneminde gizli oy, açık sayım prensibine göre gerçekleştirilen ilk seçim olması açısından büyük bir öneme sahiptir. Seçim sonuçlarına göre DP, 408 milletvekili çıkarmış, buna karşılık CHP ise 69 milletvekilliği kazanabilmiştir (Güngör, 2010: 202).

1950 seçimlerinden sonra, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün istifası üzerine, DP Genel Başkanı Celal Bayar, TBMM'nin 22 Mayıs 1950 tarihli oturumunda oylamaya katılan 453 milletvekilinden 387'sinin oyunu alarak, Cumhurbaşkanlığı'na seçilmiş ve aynı gün Adnan Menderes'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. TBMM Başkanlığı'na da yine DP'den Refik Koraltan getirilmiştir (Yüksel, 2016: 234). Adnan Menderes, Birinci Menderes Kabinesi olarak anılan hükümetini, 22 Mayıs'ta açıklamış ve yeni kabine 2 Haziran 1950 tarihinde Meclisten güvenoyu almıştır. DP programı gereğince, Cumhurbaşkanlığı görevini üstlendiği için istifa eden Celal Bayar'ın yerine Adnan Menderes seçilmiş ve Menderes bu görevi, 27 Mayıs 1960 tarihine kadar sürdürmüştür.

DP iktidarının ilk dört yılı, kırsal kesimin sorunlarının hızla çözülmesi sonucu, köylünün DP'ye daha çok bağlanması, ekonominin canlanması, sanayi üretimine ağırlık verilmesi ile başarılı bir şekilde geçmiştir. Makineli tarıma geçiş teşvik edilmiş, ekilebilir toprakların oranı %60 artmıştır (İleri, 2009: 209). Tarımın ortalama büyüme hızı %13,2'yi bulmuş ve bu %9,2'lik sınaî büyüme hızını belirgin bir biçimde aşmıştır. Tarım kesiminin milli gelir içindeki payı 1946-47 ortalaması olarak %43,6 iken, 1952-53'de bu oran %44,7'ye çıkmıştır (Çavdar, 2000: 55). Bu ve benzeri başarılı olayların sonunda, 2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP 503 milletvekili çıkarırken, CHP sadece 31 milletvekili elde etmiştir. 27 Ekim 1957 seçimlerine gelindiğinde, DP'nin 424, CHP ise 178 sandalye kazanması, DP'nin gücünü devam ettirmesine rağmen toplumun bazı kesimlerindeki desteğini kaybettiğini de ortaya koymuştur (Keskin, 2011: 24).

25 Temmuz 1950 günü 4500 kişilik Türk Tugayı BM Konseyi'nin isteğine uyularak Kore'ye gönderilmiş, 1952 yılında da NATO'ya tam üye olunmuştur (Saray, 2000: 114-134). 1960 yılına gelindiğinde, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum gittikçe kötüleştiği ve ülkede bir kardeş kavgasının başlamak üzere olduğunu ileri süren Türk Silahlı Kuvvetleri, yönetime el koymuş, 27 Mayıs sabahının ilk saatlerinde, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan ve İçişleri Bakanı Namık Gedik başta olmak üzere, DP milletvekilleri gözaltına alınarak Harp Okulu binasına götürülmüş, Adnan Menderes ise Kütahya yolunda tutuklanarak Harp Okuluna getirilmiştir. Darbe emir komuta zinciri içinde değil, 37 düşük rütbeli subayın organizasyonu ile yapılmıştır. Kritik mevziler bu subayların ellerindeki asker ve silahlarla önce ordudaki komuta kademesinin etkisiz hale getirilmesi ile ele geçirilmiştir. Sonra cumhurbaşkanı ve hükümet üyeleri tutuklanarak yönetim mutlak olarak el değiştirmiştir. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi, Kurmay Albay Alparslan Türkeş'in Türkiye radyolarından, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğunu açıklayan bildiriye okumasıyla bütün Türkiye ve dünyaya ilan edilmiştir. Bu müdahaleyi gerçekleştiren subaylar, temel amacın, partiler arası uzlaşmaz tutuma son vermek ve en kısa zamanda seçimleri gerçekleştirerek sivil siyaseti sürdürmek olduğunu belirtmiştir (Kongar, 2000: 651).

27 Mayıs sonrasında Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes, hükümet üyeleri ve Demokrat Parti milletvekilleri, parti yöneticileri, asker ve bazı üst düzey kamu görevlileri tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüştür. Yassıada Mahkemesi'nde, toplam 592 sanık 19 ayrı davadan yargılanmıştır. Bu mahkeme, DP'lilerin işledikleri suçları; anayasayı ihlal, yolsuzluk ve anayasa ihlalinin maddi vakalarını kapsayan suçlar olmak üzere üç ana başlık altında toplamıştır. 4 Ekim 1960'ta başlayan Yassıada davaları, 11 ay 1 gün sürmüştür (Keskin, 2011: 57).

Yargılamalar sonunda Yüksek Adalet Divanı 15 sanığı idam cezasına çarptırmıştır. Celâl Bayar, Adnan Menderes, eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan oybirliğiyle, eski TBMM Başkanı Refik Koraltan, eski Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun, Ağâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kirişçiöğlü, Bahadır Dülger, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu, Zeki Erataman oy çokluğuyla ölüm cezasına çarptırılmıştır. 47 DP'li milletvekili beraat etmiş, 143 DP'li 4 yıl 2 ay, 117 kişi 5 yıl, 15 kişi 6 yıl, 6 kişi 7 yıl, 2 kişi 8 yıl, 17 kişi 10 yıl, 3 kişi 15 yıl, 1 kişi 20 yıl, 30 kişi müebbet hapse mahkûm edilmiştir. 6 DP'li ise karardan önce öldükleri için haklarındaki dava düşürülmüştür (Keskin, 2011: 57).

Eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın kararları, 16 Eylül 1961 gecesi infaz edilmiş, eski Başbakan Adnan Menderes'e ilişkin infaz kararı ise, kendini öldürme girişiminden sonra 17 Eylül 1961 günü, gündüz vakti yerine getirilmiştir. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın cezası ise, yaşlılık nedeniyle müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Kasım 1964'e kadar Kayseri Cezaevi'nde kalan Celal Bayar sağlık sorunları sebebiyle serbest bırakılmıştır. Bunların dışındakilerin cezaları infaz edilmeyip, hapis cezasına çevrilmiştir (Günel, 2009: 164).

2. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin Mardin Basımına Yansımaları

2.1. 27 Mayıs Öncesi Mardin Basımı

27 Mayıs öncesinde Mardin Basımı incelendiğinde, gazetelerin Adnan Menderes'in haberlerine ve manşetlerine önemli bir yer ayırdıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca Başbakanın yurt içi gezileri ve bu ziyaretlerden halkın duyduğu memnuniyetini içeren haberlere sıkça rastlanmaktadır (Nalbantoğlu, 2010: 154). 9 Ocak tarihli *Mardin Sesi* Gazetesi'nde, Adnan Menderes, Çukurova gezisinde gördüğü yoğun ilgi ve samimiyete karşı Adana, Mersin valileri vasıtasıyla halka teşekkürlerini iletmiştir (Mardin Sesi, 8 Ocak 1960: 1). 5 Şubat tarihli *Yeni Mardin* Gazetesi'nde *Başvekilimiz Kırşehir'de* isimli manşette, Başbakan Adnan Menderes ile Başbakan yardımcısı, bazı milletvekilleri ve Umum Müdürleri ile Ankara'dan Kırşehir'e gelmişlerdir. Bu ziyaretin Kırşehir'de bir bayram havasında karşılandığı, halkın heyeti tezahüratlarla karşıladığı hatta kaza ve komşu vilayetlerden ellerinde bayraklarla, kurbanlarla gelenlerce karşılandığı haberine yer verilmiştir (Yeni Mardin, 2 Şubat 1960: 1). 24 Şubat tarihli *Demokrat Mardin* Gazetesi, Başbakanın, Gaziantep, Malatya ve Mardin'e gideceğini ve hazırlıkların şimdiden başladığına dair haberlere yer vermiştir (Demokrat Mardin, 24 Şubat 1960: 1).

Gazetelerde, Menderes'in yurtiçi gezilerinin yanı sıra yurt dışı gezilerine de sıkça yer verilmiştir. *Yeni Mardin* Gazetesi, *Adnan Menderes Kahire'yi resmen ziyaret edecek* adlı manşetinde, Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkanı Cemal Abdünnasır'ın davetlisi olarak Ağustos ayında Sayın Başbakanımızın Kahire'yi ziyaret edeceği ve buna müteakiben Abdünnasır'ında iade-i ziyaret maksadıyla Ankara'ya geleceği, bu ziyaretlerinde iki komşu devlet arasındaki samimi bağları güçlendireceğine işaret etmektedir (Yeni Mardin, 19 Nisan 1960: 1).

Yeni Mardin Gazetesi'nin 27 Nisandaki manşetinde ise Adnan Menderes'in Tahran'a gideceği haberi yer almıştır. 28 Nisanda Tahran'da yapılacak olan CENTO toplantılarına Türkiye'yi temsilen Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu katılacaktır (Mardin Sesi, 27 Nisan 1960: 1). ABD Dışişleri Bakanı ve İngiltere Dışişleri Bakanının da katılacağı toplantıda Ortadoğu'daki siyasi gelişmelerin yanı sıra, bilhassa iktisadi konular üzerinde durulacağı ve bu arada CENTO ekonomik komitesinin hazırladığı raporun inceleneceği bildirilmektedir (Yeni Mardin, 27 Nisan 1960: 1).

Mardin Sesi Gazetesi'nin 13 Nisan manşetinde, Adnan Menderes'in Temmuzda Sovyetler Birliği'ne gideceği haberine yer verilmiştir. Yine aynı şekilde Menderes'in ziyaretine karşılık Kruşçev'inde memlekete gelmesi beklenmektedir. Bu şekilde ilişkilerin daha da samimi olarak artacağı düşünülmektedir (Mardin Sesi, 13 Nisan 1960: 1).

Ocak ayında Midyat Heyeti Ankara'da başbakanı ziyarete gitmiştir. *Mardin Sesi* Gazetesi 13 Ocak tarihinde bir sayfa haberini buna ayırarak *Başvekil Adnan Menderes Midyat Heyetini kabul etti* manşetiyle samimi hasbihalde bulunan Menderes'in heyete yakın alaka gösterdiğini yazmıştır. Midyat DP İlçe Başkanı, belediye meclisi, meclis azaları ve tanınmış tüccarlardan oluşan heyet, Mardin ilçesinin vilayet haline getirilmesi için talepte bulunmuştur. Menderes, işlerinin yoğunluğu dolayısıyla Midyat Heyeti ile görüşmesinin geciktiğinden dolayı son derece üzüntü duyduğunu ve arzularının tetkik edilerek yerine getirileceğini bildirmiştir (Mardin Sesi, 13 Ocak 1960: 1). Ayrıca Belediye Meclisinin açılması dolayısıyla Menderes'e çekilen telgrafın karşılığı da *Mardin Sesi* Gazetesi'nde yayınlanarak başvekilin memnuniyeti de gösterilmiştir (Bakınız Ek 2).

Şubat ve Mart ayı boyunca gazeteler Menderes'in Mardin'e geleceği haberine sıkça yer vermiştir. Gazete manşetlerini *Başvekil Mardin'e Geliyor* başlıkları süslerken, Münir Kılmer tarafından yazılan *Başvekilimizi Karşılarken* adlı makalede şu satırlara yer verilmiştir:

Mardin gencinden en yaşlısına kadar her ferdin yüreğinde bir sevinç kaynaşması var. Haber hakikaten tarihi bir değer taşıyor. Sevinli ve sevgili Başvekilimiz Adnan Menderes Mardine ilk defa teşrif buyurmaları ile Mardinli olarak

memleketin güzelleştirilmesi için yıllardan beri hayal hanemizde yer tutan tasavvurlarımızın artık hakikate çevrileceği günün gelmiş olduğuna kati surette inanmış bulunuyoruz... (Kılımer, 1960: 1).

23 Şubat tarihli *Yeni Mardin Gazetesi*'nde ise *kaymetli Başbakanımız Adnan Menderes, mart ayının ilk haftasında şehrimize ziyarete gelecektir* diye duyururken bu ilk seyahatin Mardin halkı tarafından çok büyük sevinç ve memnuniyet yaratacağı dile getirilmiştir (Yeni Mardin, 23 Şubat 1960: 1). *Mardin Sesi*'nde ise başbakanın geleceği tarihin 7- 10 Mart arasına tekabül edeceği, önce uçakla Malatya'ya oradan karayolu ile Gaziantep, Urfa üzeri Mardin'e ulaşacağı yazmaktadır (Mardin Sesi, 26 Şubat 1960: 1). Başbakanın Mart ayında geleceği tüm basında duyurulsa da mart ayının ramazana gelmesi dolayısıyla, *Mardin Sesi* Gazetesinde bu seyahatin erteleneceği haberi verilmiştir. Fakat hazırlıklara devam edileceği, Nisan'da seyahatin gerçekleşeceği beklenmektedir (Mardin Sesi, 5 Mart 1960: 1).

Mart ayında yapılması beklenen seyahat Nisan ayında da yapılmamıştır. Mardin'e gelemeyen Başbakan Adnan Menderes, Kızıltepe Belediye Başkanı Mecit Yücel'e Kızıltepe'nin içme suyuna kavuşturulmasından ötürü duyduğu memnuniyeti telgrafla bildirmiştir (Mardin Sesi, 7 Nisan 1960: 1).

2.2. 27 Mayıs Sonrasında Mardin Basını

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinden sonra Mardin'deki gazetelerin tutumlarında ciddi şekilde değişiklik görülmüştür. Büyük bir tezahüratla karşılanan Demokrat Parti, artık tam tersine yergilerle dolu bir hale gelmiştir. Bu dönem boyunca gazetelerin sahipleri ve yazı kadrosunda herhangi bir değişiklik yaşanmamış olmasına rağmen, darbe hadisesi basının tavrı değişikliğinde önemli bir etken olmuştur.

Darbenin yapıldığı ilk gün yani 27 Mayıs 1960 günü gazetelerin yayın yapmadığı göze çarpmaktadır. Ertesi gün ise çıkan haberlerde bu olayı geniş şekilde ele almışlardır. *Hükümet İdaresini Silahlı Kuvvetler ele aldı, Türk Silahlı Kuvvetler muvakkat idareyi ele aldı, Millî Birlik Komitesi teşekkül etti Komite Başkanlığına ve Silahlı Kuvvetler Başkumandanlığına Orgeneral Cemal Gürsel geçti*, şeklinde manşetler atılmıştır (Demokrat Mardin – Mardin Sesi - Yeni Mardin, 28 Mayıs 1960: 1).

Yeni Mardin, 28 Mayıs'ta darbenin içeriğini şu şekilde bildirmiştir: *27 Mayıs tarihinden itibaren Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri müşterek olarak hükümet idaresini ele almış bulunmaktadır. Muvakkat olarak ele alınan idare mutedil bir seçim yapıluncaya kadar hükümet idaresini Askeri şubalar idare edeceklerdir. Kapatılmış olan bütün gazeteler bugünden itibaren neşriyatına normal olarak başlayacak, hapiste bulunan gazeteciler serbest bırakılmış, mahkemelik olan gazetecilerin de mahkemeleri iptal edilmiştir* (Yeni Mardin, 28 Mayıs 1960: 1).

Radyodan not edilen bilgilere göre, Milli Birlik Komite Başkanlığı'nın tebliğleri arasında bütün Jandarma Birlikleri kendi bölgelerinde bulunan Garnizon Kumandanlıklarının emrindedir duyumunun üzerine; Mardin Vilayet Garnizon Kumandanı da şu tebliği yayınlamıştır (Mardin Sesi, 28 Mayıs 1960: 1):

1. 27 Mayıs 1960 günü saat 16'dan itibaren halk ihtiyaçlarını temin için çarşıya çıkabilirler, ancak cadde ve yollar üzerinde gruplaşmak yasaktır.
2. 27 Mayıs 1960 günü saat 23'den 28 Mayıs 1960 günü saat 3'e kadar sokağa çıkılması yasaktır.
3. 28 Mayıs 1960 tarihinde vilayet ve müesseselerdeki memurlar normal mesailerine devam edeceklerdir. Keyfiyet Sayın Mardin halkına ilan olunur.

Kemal Tuncayma

Kurmay Albay

Mardin Garnizon Kumandanı

Ayrıca Mardin Garnizon Komutanı Kemal Tuncayma, Mardin halkına tedbir için, vilayet hudutları dahilinde her türlü birahaneler, meyhane, lokanta, bar ve buna mümasil yerlerde veya herhangi bir yerde içki satmak ve kullanmayı yasak etmiştir (Mardin Sesi, 28 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs'ta gazetelerin manşetinde yeni hükümetin kurulması ve Orgeneral Cemal Gürsel'in basın toplantısı haberleri yerini almıştır. Yeni Anayasanın hazırlanma işi ise Rektör Profesör Sıddık Sami Onat ve profesörlerden müştekil bir heyete verilirken, seçimlerin de üç aya kadar yapılacağı bildirilmiştir (Mardin Sesi, 30 Mayıs 1960: 1).

Kabinenin teşkil edilmesinde dikkate alınacak husus, memleket ve dünya çapında şöhret yapmış fakat hiçbir partiye mensup olmayan kimseler olmasıdır. Yeni hükümet şu şekilde kurulmuştur: Başbakan ve Milli Savunma Bakanı Orgeneral Cemal Gürsel, Devlet Bakanı Amil Artuğ, Devlet Bakanı Şefik İnal, Adalet Bakanı Abdullah Gözübüyük, İçişleri Bakanı Tuğgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu, Dışişleri

Bakanı Profesör Fehmi Yavuz, Eğitim Bakanı Danış Koper, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanı Profesör Nusret Karatug, Ticaret Bakanı Cihat Talay, Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Fikri Aşkın, Ziraat Bakanı Ferudun Üstün, Münakalat Bakanı Tuğgeneral Sıtkı Ulay, Çalışma Bakanı Profesör Cahit Polat, Sanayi Bakanı Muhtar Uluer, Basın- Yayın ve Turizm Bakanı Rüştü Tarhan, İmar ve İskân Bakanı Orhan Kubat'tır (Demokrat Mardin – Mardin Sesi - Yeni Mardin, 30 Mayıs 1960: 1).

Yine aynı tarihte üç gazetede de Ankara Harp Okulunda Ethem Menderesle bir odada bulunan Eski İçişleri Bakanı Namık Gedik'in asabi buhran geçirerek kendini odasının penceresinden atmak suretiyle intihar ettiği haberine yer verilmiştir (Demokrat Mardin – Yeni Mardin, 30 Mayıs 1960: 1 – Mardin Sesi, 30 Mayıs 1960: 3).

Orgeneral Cemal Gürsel, ilk basın toplantısını yapmış ve 29 Mayıs, saat 20.00'da gazetecileri kabul etmiştir. Gazetecilerin sorularına cevap veren Cemal Gürsel, memleketin içinde bulunduğu durumun düzelmesi için alınması gereken önlemleri hükümete bildirdiğini fakat artık ümidini kalmadığından neticenin bu şekilde olduğunu söylemiştir. Diğer bir gazetecinin planlı bir hareket miydi? İnönü'nün haberi var mıydı? Sorularına ise tabiki de böyle muazzam bir hareketin bir günde olmayacağı ve İnönü'nün haberinin olmadığı hatta olsa izin vermeyeceğini söylemiştir (Mardin Sesi, 30 Mayıs 1960: 1 – 2).

Mardin'in Sesi Gazetesinin haberine göre, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi, Kıbrıs Türkleri tarafından da sevinçle karşılanmıştır. 27 Mayıs gününü büyük bir sevgi ve tezahüratla geçirmişlerdir. Türklere ait bütün ev, dükkân ve sair yerler bayraklarla donatılmış, halk sokaklarda *Türk ordusu çok yaşa, yaşasın hürriyet* diye bağırıştır. Adada yaşayan bütün Türkler radyolarını dinleyerek her an memnuluk ifade etmişlerdir (Mardin Sesi, 30 Mayıs 1960: 3).

27 Mayıs'tan sonra basında ordu için övgü dolu yazılara ve şiirlere sıkça rastlanmıştır. *Yeni Mardin*'de İstiklal Mücadelesi yedek subaylarından Galip Aktuğ tarafından kaleme alınan *Türk Ordusu* adlı şiire yer verilmiştir (Yeni Mardin, 30 Mayıs 1960: 1):

*Dinledi avazını binlerce sene beşer,
Taribler doldu taşı zaferinle seraser.
Yaptığın devrimlerle her çağ tanıyor seni
Ün saldıgın ülkeler duymaktadır sesini.
Tarih yalan söylemez, işte canlı şabidi:
Bir ordu tek başına bütün cibani yendi.
Ey mühib Türk ordusu, şerefın daim olsun,
Güzergâhın her zaman zaferle şanlı dolsun.
Taribler vefakârdır unutamaz adını
Vatan sana borçludur bugünkü varlığını.*

Yeni Mardin Gazetesi, zaman zaman *İktibaslar* adlı köşede diğer gazetelerde yayınlanan makalelere de yer vermiştir. Bunlar arasında zıt görüşlü fikirler de bulunmaktadır. *Hürriyet* Gazetesinde, Prof. Dr. Veli Raşit Seviğ tarafından *Özlenen Rejim* başlığıyla yayınlanan makalede, hazırlanacak olan yeni anayasa için, insan kanı ve insan izlerini taşıyacağı, 1950 yılından beri yaşanan acı tecrübelerle yer verileceğini ayrıca basının da anayasa da yer alacağını dile getirmiştir (Yeni Mardin, 1 Haziran 1960: 1 – 2).

Yine aynı gazetede Cumhuriyet Gazetesinden alınan *İktibaslar* köşesinde *Yetişir Artık* adıyla yayınlanan makalede, bir takım kişilerin her fırsattan yararlanarak iktidara hoş görünme çabalarını ve iktidarın bütün icraat ve faaliyetlerine alkış tuttuklarını yazıp, örnek vererek açıklamıştır:

11 Mayıs tarihli telgrafta İstanbul'daki müessif hadiseler ve ayaklanma hareketi takbih edilmekte, telgrafta çekenin mensup bulunduğu zümrenin bu hadiselerden duyduğu nefreti bildirmeye kendisini memur ettiği haber verilerek Adnan Menderes'in elleri öpülmektedir.

28 Mayıs tarihli telgrafta ise aynı imza, aynı zümre namına konuşmakta, Türk Silahlı Kuvvetlerine duyulan minnet bildirilerek Orgeneral Gürsel'e hürmetler sunulmaktadır. Yetişir artık bu rıya, dinsin artık bu tabasbus... İllallah! (Yeni Mardin, 3 Haziran 1960: 1).

Mardin Sesi Gazetesinin 31 Mayıs'taki manşeti *Milli Birlik Başkani Orgeneral Cemal Gürsel'in Türk Milletine hitabı* olmuştur. Cemal Gürsel' radyoda yaptığı konuşmada, memleketin uzun süredir kötü bir durum içinde bulunduğunu, bu hareketi yapmanın gerekliliğini ve bütün olanlar karşısına kendisine inanılmasını, güven duyulmasını beklemektedir. Yine aynı gün Cemal Gürsel, 25 numaralı tebliğ ile: *Dahilden ve hariçten*

vatandaş ve dost memleket halkından binlerce telgraf alıyorum. Bunlara ayrı ayrı cevap vermeğe muktedir değilim, özür diler, bütün telgraf sahiplerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım sözleri ile kendisine ve darbeye gösterilen ilgi için teşekkürlerini dile getirmiştir (Mardin Sesi, 31 Mayıs 1960: 1).

Mardin Garnizon Kumandanı da 4 numaralı tebliğ ile (Mardin Sesi, 31 Mayıs 1960: 1):

SAYIN MARDİN HALKINA

27 Mayıs 1960 günü sabahından itibaren bakım olan askeri idare dolayısıyla gerek radyoların ve gerekse tarafımdan yapılan tebliğ ve direktiflere karşı halkın gösterdiği anlayıştan ötürü teşekkür ederim. Lüzum basıl oldukça sizleri tenvir edeceğim gibi daimi surette radyo beyanlarında itaatkar olarak huzur ve emniyet iş ve güçlerimizle meşgul olarak ve huzur cereyan dışında kalarak bana yardımcı bulunmanızı rica ederim.

Kemal Tuncayma

Kurmay Albay

Mardin Garnizon Kumandanı

27 Mayıs müdahalesi tüm yurttaki gibi Mardin’de de büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. 2 Haziran’da gazeteler 27 Mayıs Hürriyet Bayramı kutlama programını şu şekilde duyurmuşlardır (Demokrat Mardin – Mardin Sesi - Yeni Mardin, 2 Haziran 1960: 1):

1. *Mardin Yüksek Tahsil Gençleri, Öğretmenler Derneği, Mardin Lisesi, Erkek Sanat Enstitüsü, Kız Sanat Enstitüsü ve Halkın iştirakile Hürriyet Bayramı kutlanacaktır.*
2. *Kutlama merasimi 3 Haziran 1960 Cuma günü lise binası önünden yürüyüşle başlayacaktır.*
3. *Buradan Cumhuriyet meydanına gidilecek ve orada merasim yapılacaktır.*
 - a) *İstiklal Marşı*
 - b) *Saygı duruşu*
 - c) *Yüksel Tahsil Gençliği, Öğretmenler derneği ve lise adına birer kişinin yapacağı konuşmalar*
 - d) *Şiirler*
4. *Merasimi müteakip topluca hükümet binasının önüne gidilecek ve orada Mardin Askeri Valisi Kur. Albay Kemal Tuncayma tarafından halka hitaben bir konuşma yapılacaktır.*
5. *Gece gençlik tarafından Fener alayı yapılacak ve buna bütün halk iştirak edebileceklerdir.*
6. *3 Haziran 1960 Cuma günü sabahından itibaren resmi dairelerle dükkânlar bayraklarla donatılacaktır.*
7. *Şanlı Ordumuzun başardığı bu misli görülmemiş Hürriyet zaferinin kutlama merasimine bütün Mardin Halkı davetlidirler.*

TERTİP HEYETİ

Ayrıca gazeteler, 2-3 Haziran’daki manşetlerinde hükümetin iktisadi ve mali politikalarına da yer vermişlerdir. Cemal Gürsel’in başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu toplantısında, demokratik esasları kurmak ve bunu dış dünyaya göstermek, vatandaşların geçim sıkıntısını önlemek, yaşam seviyesini yükseltmek, Türk parasının satın alma gücünü arttırmak gibi kararlar alınmıştır (Demokrat Mardin – Yeni Mardin, 2 Haziran 1960: 1).

4 Haziran’da ise bir gün öncesinde düzenlenen kutlama programlarında yaşananlara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra hükümeti taniyan devletler de bir bir yazılmıştır. *Yeni Mardin* de *Şebriğimizde dün Hürriyet Bayramı halkın coşkun tezahuratı ile kutlandı, Sayın Askeri Valimiz Kurmay Albay Kemal Tuncayma Halka çok güzel bir hitabede bulundular* manşetiyle bu konuşmanın içeriğine yer vermişlerdir. Kemal Tuncayma, 27 Mayıs 1960 tarihinin Türk Milletinin tarihinde yeni bir dönüm noktası olduğunu, yapılan bu hareketin ne bir darbe ne de bir ihtilal olmayıp, tam manası ile inkılap olduğunu söylemiştir. Mardin halkına seslenerek bu tarihi anlarda vatandaşlık görevlerini unutmamaları gerektiğini ve milli birliğin teessüsüne yardım etmelerini istemiştir (Yeni Mardin, 4 Haziran 1960: 1 – 2). Halk ise sabahın erken saatlerinde içten gelen bir sevgiyle General Cemal Gürsel’in portreleri ve *Kemal’in izinde Cemal Vatan’a gelmez zeval* benzeri yazılarla caddeleri süslemiştir (Mardin Sesi, 4 Haziran 1960: 1).

Halkın askeri müdahale karşısındaki coşkusu gün geçtikçe kutlamalar yapılarak artmaya devam etmiştir. 13 Haziran’da *Demokrat Mardin*’in manşetinde Nusaybin’de yapılan miting uzun uzadıya anlatılmıştır. Bu mitinge komşumuz Suriyeliler hudut boyunca davul zurnalarıyla iştirak etmişlerdir. Mardin halkı milli duygularla katıldıkları mitingde *Olur mu böyle olur mu? Kardeş kardeşi vurur mu?* şarkısını söylemişlerdir ve miting *Ne Mutlu Türküm Diyene!* nidalarıyla son bulmuştur (Demokrat Mardin, 14 Haziran 1960: 1).

3. Dünya Basınında 27 Mayıs ve Mardin Basınına Yansımaları

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, darbe ile yönetime el koyması, bütün dünyada alaka ile karşılanmış ve dünya basını haberi büyük puntolarla vermiştir. Bunlardan bazılarını vermemiz gerekirse:

Daily Express, 8 sütun manşetinde bu harekâttan “*Kibar İnkılap*” diye bahsetmiştir.

New York Herald Tribune: “*Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’de idareyi ele aldı*”, “*Menderes Harp Okulunda menkuf*”, “*Serbest seçim va’dedildi üniversiteler tekrar açılıyor*” demiştir.

Daily Mail: *Sessizliği takip eden saatlerden sonra Ordu Türkiye’de idareyi ele aldı.*

Paris Press: *Menderes, kötülüklerinin cezasını çekiyor.*

Le Monde: *Ordu partilerin kötülük edemeyeceği şekilde Türkiye’yi yeniden organize ediyor.*

The Star: *Türkler için Hürriyet Günü.*

France Soir: *Türkiye’de Ordu idareyi ele aldı.*

Le Figaro: *Türkiye’de serbest seçimler yapmak için ordu idareyi ele aldı. İttifaklara sadık kalınacağı ilan edildi.*

Ayrıca bu olay batılı resmi çevrelerce de oldukça ilgiyle karşılanmıştır. Londra’daki diplomatik müşahitlere göre, Türkiye’de kurulan yeni rejim, batılı müttefikler tarafından müspet karşılanmıştır. Bu müşahitlere göre, batılıların esas düşüncesi, Türkiye’nin ittifaklarına sadık kalmasıydı ve yeni rejimde ilk günden itibaren ittifaklara bağlı kalacağını bildirmiştir. Selim Sarper’in Türk Hariciyesinin başına getirilmesini bildiren haberler Londra’da alaka ile karşılanmıştır. Son zamanlara kadar Türkiye’nin NATO Daimi Temsilciliğini ve ondan önce de Birleşmiş Milletlerde Türkiye Daimi Temsilciliğini yapan Selim Sarper Batılıların yakından tanıdığı bir şahsiyettir (Demokrat Mardin, 1 Haziran 1960: 1).

Amerika’da Amerikan resmi çevreleri Türkiye’deki rejim değişikliğine rağmen, batı dünyasının bu kıymetli müttefikinin eskisi kadar sağlam olarak kaldığı kanaatindedirler. Bu şahsiyetle Türkiye’den alınan son haberlerin batılılar için güven verici olduğunu söylemektedir (Demokrat Mardin, 1 Haziran 1960: 1).

Sonuç

İncelenen Mardin gazetelerinden elde ettiğimiz izlenimlere göre, kent basını, 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi öncesinde ve sonrasında birbirinden çok farklı iki tutum sergilemiştir. Darbe öncesinde hükümetten yana bir tavır sergileyen ve sürekli hükümet lehinde yayınlar yapan üç gazete, bu süreçte Adnan Menderes’ten daima övgülerle bahsetmiş, her hareketini, her gezisini tek tek ele almıştır. Bu dönemde gazetelerde, Adnan Menderes’in fotoğraflarına da sıkça yer verilmiştir. Adnan Menderes’in Mardin’e gelmesi dört gözle beklenmiş, hatta haberi yayılır yayılmaz şehirde aylarca süren süslemeler yapılmış, karşılama ekibi kurulmuştur. Mardinlilerin başbakanı sabırsızlıkla beklediği haberleri günlerce yazılmıştır. Darbe öncesinde başbakan ve hükümet hakkında olumsuz bir yorum ya da eleştiri yapılmamıştır.

Darbenin gerçekleşmesinin ardından, 27 Mayıs günü yayın yapmayan gazeteler bir gün sonra önceki tutumlarını tamamen değiştirmiştir. Başbakan ve hükümetten bir gün önce övgülerle bahseden gazeteler, darbeden sonra olumsuz eleştirilerini yapmaktan hiç çekinmemiştir. Hatta olumsuz eleştiri yapmak gazetelerin bir rutini haline gelmiştir. Başbakan ve hükümet hakkında aynen şu sözler ikrar edilmiştir: *Ey müstebitler, hissiz diktatörler insanı insanlığından, hürriyetinden nasıl yoksun edersiniz? Bu ceşayı Tanrı yanımıza bırakır mı? İşte bugün layık olduğumuz ceşayı buldunuz. Suçunuzu aynen cezanız olarak çekiyorsunuz. Felaketiniz, sizi taklide yeltenmek isteyecek bedbahlara ibret olsun.* Darbeden sonra, hükümet için yapılan övgülerin yerini ise artık ordu ve darbeciler için yapılanlar almıştır. Sürekli *kabraman*, *şanlı* Türk ordusu için vurgular yapılmış ve gazetelerde şiirler yayınlanmış, makaleler yazılmıştır.

Yerel basına yansıdığı kadarıyla darbe, Mardin halkı tarafından da büyük bir sevinçle karşılanmış, hatta 27 Mayıs günü *Hürriyet Bayramı* olarak nitelendirilmiştir. Tertip edilen törenlere halk coşkulu ve kalabalık bir şekilde iştirak etmiştir. Kitlelerin ellerinde taşıdıkları dövizler, fotoğraflar, söyledikleri şarkı ve marşlar darbeyi destekler nitelikte olmuştur. Ayrıca Mardin halkı, yerel basından görüldüğü üzere darbe idarecilerinin ve garnizon komutanının talimatlarına sıkıntı çıkartmadan uymuşlardır.

Darbeye Mardin Basınına yaklaşımı kente özgü olmakla birlikte, Türkiye genel profilini de yansıtmaktadır. Tüm Türkiye de yerel basında darbe sonrası görülen tavır değişikliği Mardin kentinde de gözlemlenmektedir.

Kaynakça**I. Gazeteler**

Demokrat Mardin Gazetesi (1960)

Mardin Sesi Gazetesi (1960)

Yeni Mardin Gazetesi (1960)

II. Tetkik Eserler

Aslan, Emel (2014). *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosbe, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Çalışal, Selahattin (2015). *Türk Siyasal Hayatı Demokrat Parti Dönemi Politik Patronaj İlişkileri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı.

Çavdar, Tevfik (2008). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950.)* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Çavdar, Tevfik (2000). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi:1950'den Günümüze*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Dokuyan, Sabit (2014). "Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, Sayı 2, S.151-169.

Günel, Erdoğan (2009). *Türkiye'de Demokrasinin Yüz Yıllık Serüveni*. İstanbul: Karakutu Yayınları.

Güngör, Süleyman (2010). "14 Mayıs 1950 Seçimleri Ve Chp'de Bunalım", Isparta: *Sdü Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.21, S.193-208.

İleri, Ülkü (2009). *Türkiye'de Toplumsal Değişimin Çalışma İlişkileri Üzerindeki Etkileri*. Ankara: Tühis Yayınları.

Keskin, Yusuf Ziya (2011). *27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi Ve 12 Mart 1971 Muhtırası'nın Türk Devlet Teşkilatı İle Siyaset Hayatına Etkileri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi).

Kılımer, Münir (1960). "Başvekilimizi Karşılarken", Mardin: *Yeni Mardin*. 27 Şubat 1960, S.1.

Kongar, Emre (2000). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kubilay, Çağla (2014). "Demokrat Parti Döneminde Basında İspat Hakkı Tartışmaları", Ankara: *İletişim Araştırmaları*, S.12, S.11-43.

Küçük, Murat (2013). "Aidiyetin Mekânı: Mardin'de Kimlik Ve Mekânın Değişimi", Mardin: *İdealkent Dergisi*, Sayı 9, S.114-137.

Nalbantoğlu, Melek, Fehmi Akın (2010). "27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Konya Basınındaki Yansımaları", Konya: *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 24, S.153-177.

Saray, Mehmet (2000). *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin Nato'ya Girişi İu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları Ve Belgeler*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Şahin, Enis, Bilal Tunç (2015). "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci Ve Dp-Chp Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", Sakarya: *Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, S.31-69.

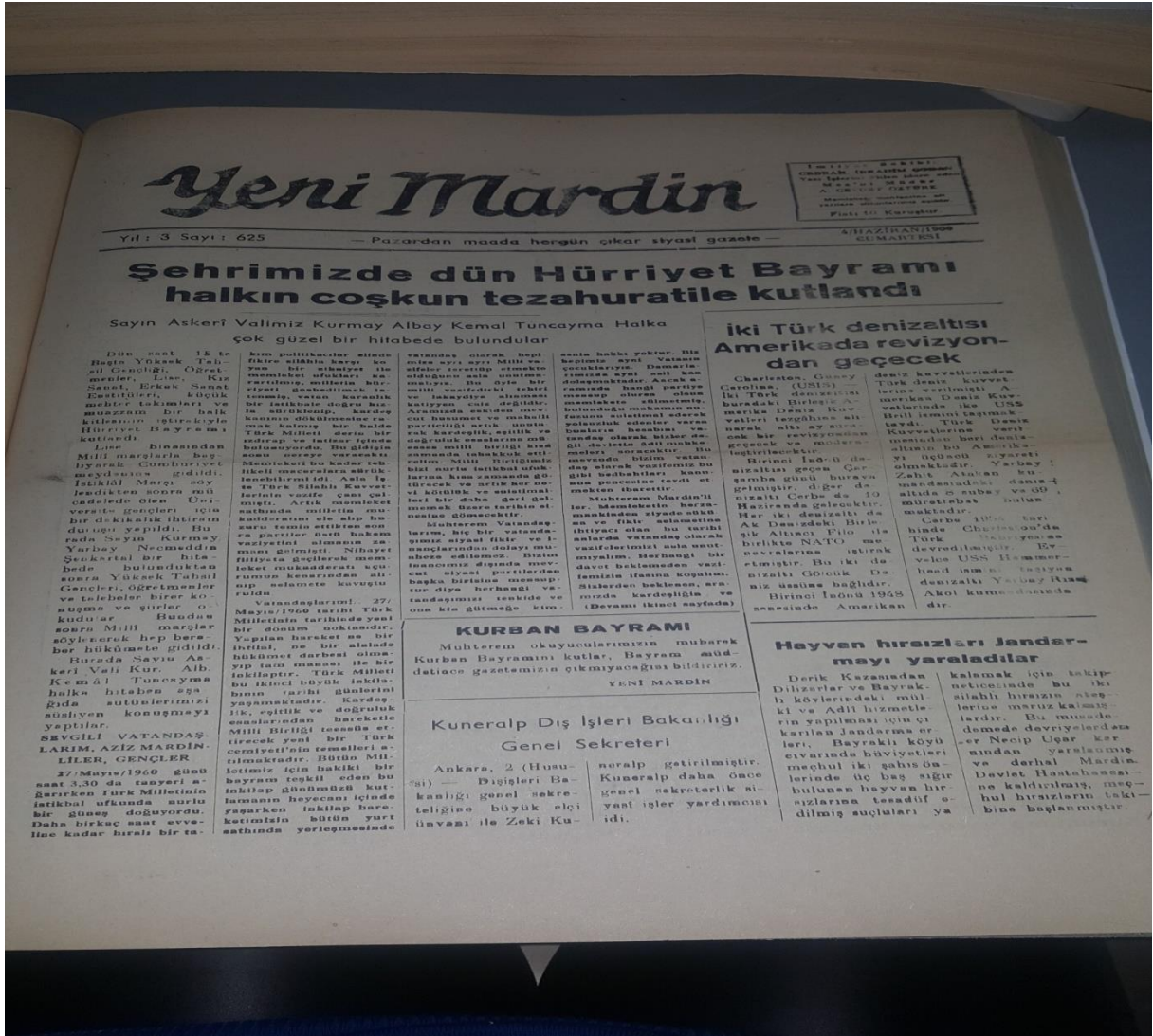
Tunaya, Tarık Zafer (1995). *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*. İstanbul: Arba Yayınları, İstanbul 1995.

Türkiye İstatistik Kurumu (2012), *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

Yıldırım, Sema – Behçet Kemal, Zeynel (2010), *Tbmm Albümü 1920-2010*. Ankara: Tbmm Basın Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C.I.

Yüksel, Erol (2016). *Bir Siyaset Adamı Olarak Refik Koraltan (1890-1974)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Basılmamış Doktora Tezi).

III. Ekler

Yeni Mardin

Yıl: 3 Sayı: 625 — Pazardan maada hergün çıkar siyasi gazete —

4HAZİRAN 1960
62. MANTESİ

Şehrimizde dün Hürriyet Bayramı halkın coşkun tezahüratle kutlandı

Sayın Askerî Valimiz Kurmay Albay Kemal Tuncayma Halka çok güzel bir hitabede bulundular

Dün saat 15 te Halkın Yoksuk Tarihî Günü, Özgürleşme Günü, Kıbrıs Savaşı, Erkek Savaşı, Emekçilerin, Küçük mülkerlerin, emekçilerin ve muazzam bir halk kitlesinin iştirakiyle Hürriyet Bayramı kutlandı.

Line binasından Milli marşlarla bay bayrakları çekilerek meydanına gidildi. İstiklal Marşı söylenirken sonra müzisyenler tarafından bir dikkatle hitamla duyuldu. Bu sırada Sayın Kurmay Albay Necmeddin Şevketi'nin bir hitabede bulunduğundan sonra Yüksek Tahsil ve Öğretmenler ve İktisatçılar Birliği'nin bir konuşması yapıldı. Bu konuşmada Sayın Kurmay Albay Necmeddin Şevketi'nin bir hitabede bulunduğundan sonra Yüksek Tahsil ve Öğretmenler ve İktisatçılar Birliği'nin bir konuşması yapıldı.

vatandaş olarak hepimiz için büyük bir önem taşıyan bir olayın gerçekleştiğini düşünmekteyiz. Bu gün bir milletin en büyük ve en değerli hakkı olan hürriyetini kazanmıştır. Bu gün bir milletin en büyük ve en değerli hakkı olan hürriyetini kazanmıştır.

Varandaylılar 27 Mayıs 1960 tarihli Türk Milletinin tarihinde yeni bir dönem açmıştır. Yapılan hareketin bir sonucu olarak hükümetin derhal istifa etmesi gerekmektedir. Bu gün bir milletin en büyük ve en değerli hakkı olan hürriyetini kazanmıştır.

şehrinin her tarafında büyük coşku ve heyecan yaşanmıştır. Halkın bu büyük kutlamaya katılması, bir milletin hürriyetini kazanmış olduğunu göstermektedir. Bu gün bir milletin en büyük ve en değerli hakkı olan hürriyetini kazanmıştır.

KURBAN BAYRAMI
Muhterem okuyucularımıza mübarek Kurban Bayramını kutlar, Bayram müdâfice gazetemizin çıkarmaya başladığını bildiririz.
YENİ MARDİN

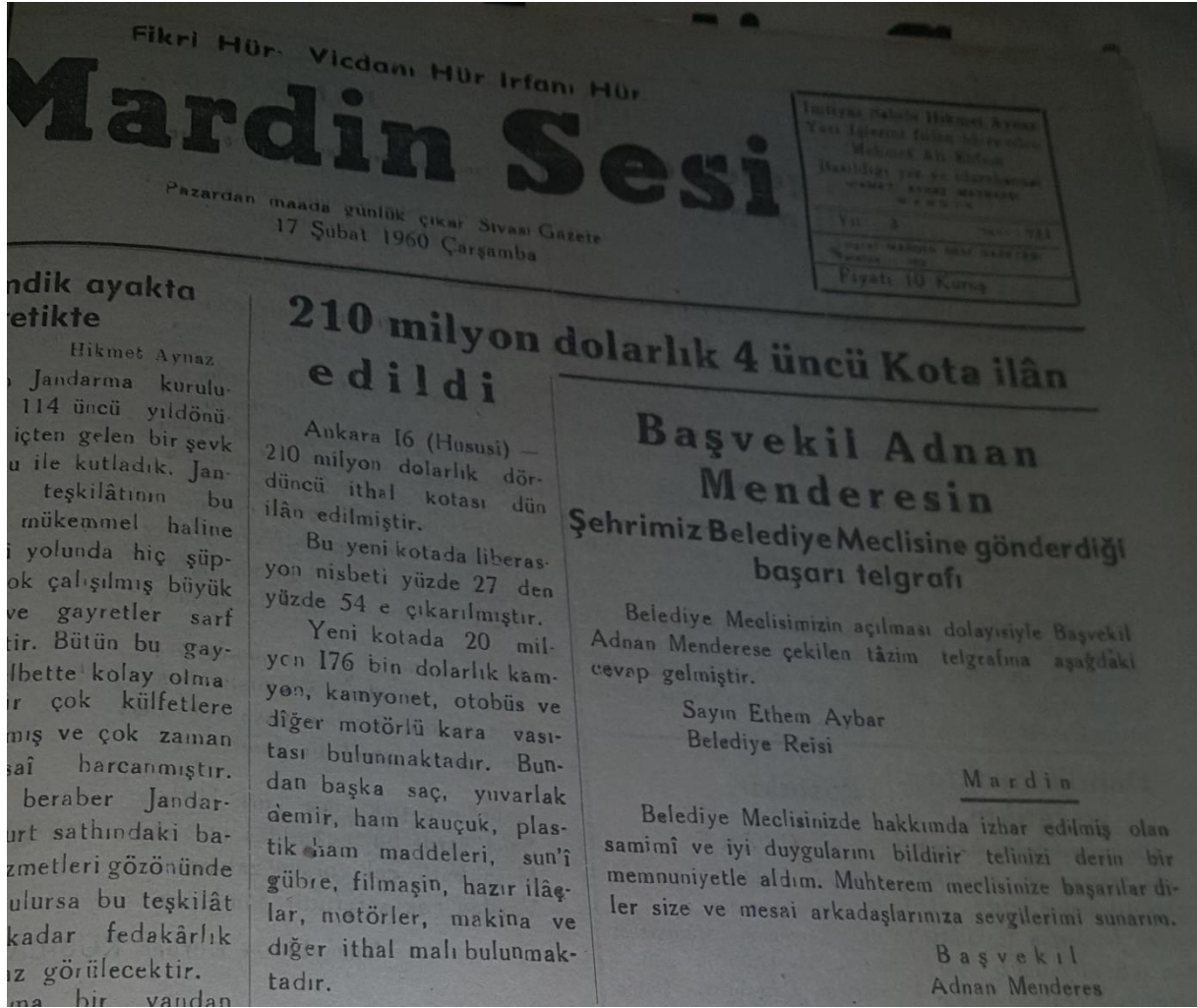
iki Türk denizaltısı Amerikada revizyondan geçecek
Charleston, Güney Carolina (USA) — İki Türk denizaltısı buradaki Birleşik Amerika Deniz Kuvvetleri tarafından revizyondan geçecek ve modernleştirilecek.

KURBAN BAYRAMI
Muhterem okuyucularımıza mübarek Kurban Bayramını kutlar, Bayram müdâfice gazetemizin çıkarmaya başladığını bildiririz.
YENİ MARDİN

Hayvan hirsızları Jandarmayı yarelediler
Derik Kazanında Dilizlar ve Bayraklı köylerindeki mülki ve Adli hizmetlerin yapılması için çıkarılan Jandarma ekipleri, Bayraklı köyü civarında hüviyetleri meçhul iki şahıs tarafından üç saat süren bir saldırıya uğradılar. Bu saldırıya karşı Jandarma ekipleri harekete geçti.

Kuneralp Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri
Ankara, 2 (Hürriyet) — Dışişleri Bakanlığı'nun Genel Sekreteri Kuneralp Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri olarak atanmıştır.

Ek 1: Yeni Mardin Gazetesi.

Ek 2: Mardin Sesi Gazetesi ve Başbakan Adnan Menderes' e çekilen telgrafın metni.